

Carlijn Mens, *Mensch*
Tilburg, Park, 12 maart 2016

Openingswoord door Cees de Boer

Het werk van Carlijn Mens is niet in zwart en wit. Het werk volgt de aloude schilderkunstige principes van schaduw en licht.

'Met zwart houtskool maak ik licht' zegt Carlijn vaak en zij roept met die eenvoudige uitspraak een wereld van associaties op. De eerste die mij te binnen schiet is *Per aspera ad astra*, door het duister naar het licht, oftewel: doorzetten, moeilijkheden hebben een einde.

Voor 58 Chinese vluchtelingen was er geen licht aan het eind. In 2012 maakte Carlijn Mens de installatie *Faith-Fear-Face* in het GEM, Den Haag. Zij werd uitgenodigd omdat zij een jaar daarvoor een installatie had gemaakt in een afgesloten container. Zij bekleedde een havencontainer aan de binnenkant geheel met papier. Zij tekende alles vol met houtskool, zwart over zwart, alleen ergens in een bovenhoek tekende zij, beter gezegd: liet zij een raampje vrij, waar licht doorheen kwam.

De installatie in het GEM bestond uit een immens grote tekeningen waarin je, als in een röntgenbeeld, in een container gestalten zag zitten en liggen tussen kratten. Het werk was gebaseerd op een politiedossier dat Carlijn mocht inzien, met beelden van en documenten over Chinese vluchtelingen die in de container waarin ze verborgen zaten tussen kratten tomaten, zijn gestikt. Het is bekend geworden als de Dover-zaak. In het politiedossier zaten protocollen, videos en foto's van vinger- en handafdrukken van deze mensen. Het heeft een onuitwisbare indruk op Carlijn gemaakt.

In de tentoonstellingsruimte hier in Park, zien we twee grote installaties van houtskooltekeningen. *Mensch* toont een lange reeks gestalten die op de vlucht zijn, die verdreven worden. Een inspiratie voor Carlijn was onder andere de klassieke iconografie van de verdrijving van Adam en Eva uit het Paradijs.

Alle gestalten zijn de afdrukken van Mens - enkele zijn van haar kinderen. *Per aspera* - Mens wentelt zich in houtskool, letterlijk, en drukt zich af op het papier, gooit zich er soms tegen aan. Haar lichaam moet door alle pijn,

duisternis en zwartheid heen, om een boodschap over te brengen die over licht en ruimte, vrijheid en menselijkheid gaat.

Het is de boodschap van Jean-Jacques Rousseau en Immanuel Kant, die, elk op zijn manier, aan het eind van de 18e eeuw, aan het begin van de Verlichting die het begin van de moderne tijd is, een nieuw accord hebben aangeslagen. Rousseau met zijn overtuiging dat er een natuurlijke toestand voor de mens is, die hij zelf kan terugwinnen door op het pad van de vervreemding terug te keren: hij moet de weg die hem uit de natuur heeft gevoerd, terug afleggen, terug naar de natuur. Kant met zijn overtuiging dat het denken dat zijn eigen rationele grondvesten zoekt, de mens ook in zijn moraliteit kan funderen. We zijn gewend om ons Kant vooral te herinneren als de filosoof die de rationaliteit van de wetenschap een stevig fundament gaf. Maar de vraag die hij zich het eerste stelde, was: wat zijn de fundamenten van een algemeen geldige moraal? De gedachte dat het fundament van de wetenschap voortkomt uit een vraag naar het fundament van de moraal, vind ik inspirerend, zeker in onze tijd.

Al deze ideeën zijn sinds de vestiging van een, laten we zeggen meer postmoderne manier van denken, niet erg populair. De diagnose van het postmodernisme luidt vaak: kijk wat er van gekomen is, weg er mee, weg met de rationaliteit. Dit weg-er-mee ontaardt vaak in een weg-met-ons. Althans, zo begrijp ik het verschijnsel dat mensen vandaag de dag vooral een persoonlijke moraal koesteren en zich nauwelijks bekommeren om een algemene moraal.

Een van de aspecten van het werk van Carlijn Mens die ik bewonder: zij brengt citaten van Rousseau en Kant met haar werk in verband. Zij maakt haar werk, en zeker deze twee projecten die hier te zien zijn, daarmee tot een moreel statement. Met haar kunstwerken in zwart-wit herinnert zij ons er aan, hoe weinig tot géén aandacht er vandaag de dag is voor het thema moraal, zeker als het gaat over vluchtelingen en mensen die op pad gaan naar een beter leven voor hun kinderen. Wat wij dagelijks op TV zien zijn de radeloze, welhaast panische pogingen om dit verlangen naar vrijheid tot werkelijkheid te maken. Juist deze radeloosheid zou onze moraliteit wakker moeten schudden - zowel de morele basis van onze menselijkheid, als de morele basis van onze rationaliteit. Maar daar komt het niet echt van. Zegt Rousseau dat wij vrij geboren zijn, maar overall geketend zijn door onze instellingen en instituties; zegt Kant dat wij onze onwetendheid aan onszelf te danken hebben en dus ook zelf kunnen

opheffen - wij hebben onszelf wederom in de boeien geslagen, alleen heten die tegenwoordig rekensommen en statistieken.

Carlijn Mens heeft een open agenda, die iedereen lezen mag. Zij wil licht uit duisternis winnen, betekenis uit verbrand hout en papier. U wordt, staand tegenover deze grote werken, gevraagd om door de esthetiek ervan heen kijken - Mens is een kunstenaar die haar technieken op een superieure wijze in de vingers heeft. Haar werk is heel erg mooi. Maar u zult dichtbij moeten kijken, en u moet dat durven. Zoals u voor de TV elke avond moet besluiten of u de beelden tot u wilt laten doordringen, of niet. Dat is úw project, in deze projectruimte.